

Тимша Олег
студент гр. ФМСм-11,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Гуцул І. А.

МОНІТОРИНГ УПРАВЛІННЯ МИТНИМИ РИЗИКАМИ

Застосування механізмів управління ризиками передбачає не лише розробку та застосування заходів, направлених на мінімізацію ризиків, а й запровадження інструментів її моніторингу, які дозволяють визначити ефективність вжитих заходів з управління ризиками з метою коригування, за потреби, роботи системи.

Необхідність здійснення моніторингу застосування системи управління ризиками визначена також національним законодавством з питань митної справи. Так, відповідно до частини першої статті 363 Митного кодексу України одним із напрямів діяльності митних органів з оцінки та управління ризиками полягає у аналізі результатів та коригуванні вжитих заходів з управління ризиками. При цьому такі заходи включають:

1. здійснення контролю за практичною реалізацією заходів;
2. збір, оброблення та аналіз інформації про результати вжитих заходів з метою їх коригування та вдосконалення системи управління ризиками [1].

Рис. 1. Процес управління ризиками.

Джерело: [2].

На сьогодні в АСУР функціонує близько 100 різноманітних профілів

ризик, ефективна робота яких, зокрема, залежить від підрозділів митних органів, які уповноважені на наповнення профілів ризику, відповідають за підтримку в актуальному стані електронних баз даних, які є джерелом інформації (значень окремих індикаторів ризику та інших параметрів профілю ризику), та/або які були ініціаторами розробки окремого профілю ризику.

Так, окремі профілі ризику АСУР, як джерело інформації використовують інформаційні бази митних органів, у тому числі такі реєстри та програмно-інформаційні комплекси як: митний реєстр об'єктів прав інтелектуальної власності; програмно-інформаційний комплекс «Проведення у справах про порушення митних правил»; рішення про зміну коду товару згідно УКТ ЗЕД; рішення про коригування митної вартості тощо. Як правило такі інформаційні бази даних адмініструються/ведуться різними структурними підрозділами митних органів та різними посадовими особами таких органів. Тому для адекватної роботи профілів ризику, які використовують такі інформаційні джерела, важливим є підтримка їх в актуальному стані.

Основними показниками, які використовуються для оцінки управління ризиками, є селективність, результативність та економічна ефективність [3].

Селективність – це частка відібраних із застосуванням системи управління ризиками митних декларацій або переміщень через митний кордон України у пунктах пропуску від загальної кількості таких митних декларацій/переміщень для проведення додаткових митних формальностей.

Результативність – це частка митних декларацій або переміщень через митний кордон України у пунктах пропуску, по яких за результатами виконання митних формальностей, визначених в результаті застосування системи управління ризиками, виявлено невідповідності, розбіжності та/або порушення, які, в тому числі, призвели до відмови у митному оформленні або пропуску через митний кордон України.

Економічна ефективність – це сума додатково сплачених до бюджету митних платежів за результатами виконання митних формальностей, визначених в результаті застосування системи управління ризиками, у тому числі автоматизованої системи управління ризиками.

Варто зазначити, що показники селективності та результативності можуть розраховуватись у розрізі системи управління ризиками, її автоматизованої складової - автоматизованої системи управління ризиками та/або окремого профіля ризику. Щодо економічної ефективності, то з урахуванням існування ряду профілів ризику, направлених в першу чергу на ризики безпеки, контроль дотримання нетарифного законодавства і т.д., здійснення його розрахунку в розрізі різних профілів не є

репрезентативним. Тому розрахунок економічної ефективності доцільно здійснювати в цілому по автоматизованій системі управління ризиками та в розрізі митниць Держмитслужби. При цьому, селективність є досить специфічним показником, оскільки, дуже велике або дуже мале його значення не вказує на вищу або нижчу якість окремого профілю ризику або системи в цілому. Цей показник є важливим з точки зору попередньої оцінки доцільності застосування профіля ризику (при розробці профіля ризику, як правило, здійснюється попередній розрахунок його селективності, з урахуванням визначених індикаторів ризику та кількості митних декларацій або переміщень через кордон за попередній період; якщо селективність проекту профіля ризику не задовольняє вимоги, то переглядаються індикатори ризику з метою уточнення вибіркової здатності профіля) та контролю його роботи в процесі застосування (відстеження сплесків у роботі профіля, які, наприклад, можуть пов'язані зі зміною окремих значень індикаторів ризику, перевищення очікуваної селективності профіля ризику тощо). Під час застосування профіля ризику зміна селективності також може свідчити про зміни в структурі зовнішньоекономічних операцій, появу нових тенденцій тощо, і в будь-якому випадку використовується для визначення доцільності перегляду профіля ризику.

Комплексна автоматизована система моніторингу управління ризиками повинна забезпечувати можливість формування загальних звітів (основних показників) роботи системи управління ризиками, АСУР, окремого профіля ризику, інших інструментів управління ризиками, а також передбачати можливість формування розширених звітів (конкретних показників). Зазначений моніторинг повинен забезпечувати візуалізацію показників у вигляді графіків, діаграм, а також можливість експорту даних для подальшої роботи з ними.

Для додаткової оцінки системи управління ризиками та її складових пропонується також використовувати інформацію щодо кількості доданих посадовими особами митних органів митних формальностей, частки невиконаних митних формальностей (співвідношення кількості митних формальностей, по яких було прийнято рішення щодо їх невиконання, та загальної кількості визначених за результатами застосування системи управління ризиками та/або її складових митних формальностей), частки відкликаних (співвідношення кількості відкликаних декларантом митних декларацій та загальної кількості митних декларацій, які подавались до митного оформлення) та відмовлених (співвідношення кількості відмовлених митних декларацій та загальної кількості митних декларацій, які подавались до митного оформлення) митних декларацій, частки відмов у пропуску через митний кордон України (співвідношення переміщень, по яких було відмовлено у пропуску через

митний кордон, до загальної кількості переміщень).

Алгоритми виявлення аномалій у комплексній автоматизованій системі моніторингу управління ризиками мають передбачати направлення відповідних автоматичних сповіщень відповідальним користувачам системи для реагування. Такі аномалії можуть включати різку зміну селективності АСУР та/або профіля ризику у бік збільшення або зменшення, суттєву зміну результативності роботи АСУР та/або профіля ризику, часте відкликання митних декларацій одними і тими ж декларантами або часті відмови у митному оформленні при відсутності виявлення значних невідповідностей, розбіжностей або правопорушень (наприклад через технічні помилки) після спрацювання АСУР, велика кількість доданих посадовими особами митниць митних формальностей по окремих суб'єктах ЗЕД при відсутності або низькій результативності виконання таких митних формальностей, велика кількість митних формальностей, які додаються одними і тими ж посадовими особами при відсутності або низькій їх результативності тощо [4].

Підсумовуючи зазначене варто відмітити, що показники їх впровадження, з однієї сторони, відповідають міжнародним стандартам щодо селективності та результативності, а з іншої - говорять про те, що економічна ефективність їх застосування може бути суттєво вищою, зокрема, за рахунок більш раціонального використання спеціалізованими підрозділами рамкових профілів ризику АСУР, підвищення якості інформаційного забезпечення процесу управління митними ризиками. Так само більшою може бути частка протоколів про порушення митних правил, складених за результатами виконання митних формальностей, згенерованих АСУР по митних деклараціях, у разі налагодження ефективної взаємодії між різними підрозділами на центральному та регіональному рівнях, та імплементації міжнародних стандартів щодо проведення аналізу виявлених правопорушень.

Література

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. WCO Customs Risk Management Compendium / World Customs Organization. URL: <http://www.wcoomd.org/en/topics/facilitation/instrument-and-tools/tools/risk-management-compendium.aspx>.
3. Звіт про виконання Плану роботи Державної митної служби України на перше півріччя 2020 року. URL: <https://customs.gov.ua/plani-ta-zviti-roboti>
4. Брендак А. І. Імплементація інформаційних технологій у контексті функціональної розбудови системи управління митними ризиками. *Митна безпека: науковий журнал*. 2020. Випуск 4. С. 10-19.